

روش تدریس ایفای نقش

امتیازات الگوی ایفای نقش

این روش در تکوین شخصیت فردی و اجتماعی فراگیرندگان سهم به سزایی دارد. این روش در تقویت و بهبود روابط اجتماعی شاگردان یک سیاست اصولی است در این روش، دانش آموزان بر اساس علایق خویش، نقش های مورد نظر را انتخاب می کنند. و با نظارت معلم و همکاری همکلاسان، به ایفای نقش می پردازند.

از این طریق، آموزش قوانین و روابط اجتماعی حاکم بر جامعه بهتر انجام می شود و به یادگیری موثر و کار آمد می انجامد. زیرا دانش آموزان ضمن شناخت هنجارهای اجتماعی، به تحلیل آنها می پردازند و در حین ایفای نقش، نگرش خود را تثبیت می کنند و نوعی ارتباط عاطفی و انسانی با دیگران برقرار می سازند.

در این روش، مهارت های کلامی آنان نیز تقویت می شود که خود سبب ساز درک اطراف است.

۱- ایجاد شور و شوق وانگیزه درونی در فراگیرندگان

از آن جا که دانش آموزان خود نقش های مورد نظر را انتخاب می کنند و بر اساس وظایف محوله به ایفای نقش می پردازند، شور و شوق فراوانی برای انجام دادن آن از خودانشان می دهند. تدریس به این روش به یک صحنه تفریحی تبدیل می شود و طراوت ذهنی بین بازیگران و مشاهده کنندگان ایجاد می شود که در یادگیری بسیار موثر و با اهمیت است.

۲- مشارکت و فعالیت دانش آموزان

امروزه یکی از اصول مهم دریاددهی - یادگیری ، موضوع فعال بودن فراگیرندگان است . یادگیری ارتباطی دوطرفه و تعاملی است و بدیهی است که گر یادگیرندگان منفعل باشند ، امکان یادگیری به وجود نخواهد آمد . در این روش ، همه افراد نقش دارند و باید در موعد مقرر نقش خود را ایفا کنند و سپس به صورت فعال در جریان آموزش به فعالیت بپردازند .

۳- کاهش کمرویی و خجالت دانش آموزان

یکی از معضلات دانش آموزان و حتی بزرگسالان ، کمرویی یا خجالتی بودن است . این خصیصه سبب گوشه گیر شدن افراد می شود و آنان ، موقعیت های اجتماعی مطلوب را از دست می دهند . الگوی ایفای نقش به گونه بسیار موفقیت آمیزی روحیه تعاملی را در دانش آموزان تقویت می کند و آنان را اجتماعی بار می آورد.

۴- افزایش مهارت های روانی - حرکتی فراگیرندگان

یکی از محورهای آموزش ، تقویت مهارت های فیزیکی دانش آموزان است و در بعضی درس ها هدف اصلی ، رشد این مهارت هاست . در این زمینه ، بهترین الگوی ایفای نقش است ، زیرا یک صحنه نمایش وجود دارد و افراد مجری باید به نحو مطلوب و با آمادگی ، روی صحنه به ایفای نقش بپردازند . همین تمرین های موردی به تدریج موجب تقویت عضلات و هماهنگی بیشتر اعضا می گردد . در نتیجه ارتباط مفیدی بین روان و حرکت به وجود می آید.

۵- کسب نگرش های جدید و قبول ارزش های اجتماعی

یکی از رویکردها و اهداف اصلی آموزش و پرورش ، ایجاد نگرش مطلوب در طرز تفکر دانش آموزان است و انتظار می رود که ضمن کسب مهارت های ذهنی ، عواطف ، نگرش ها و احساسات

آنان نیز تقویت شود و باور و اعتقادشان در خصوص موضوع افزایش یابد . در الگوی ایفای نقش ، بازیگران در حین انجام دادن امور محوله ، از عملکرد اندام‌های حسی خویش متثر می‌شوند و گاهانه ، در مقام دفاع از رفتارهای نمایشی خود برمی‌آیند . این اقدام از نظر آموزش و پرورش اهمیت ویژه ای دارد.

۶- تقویت قدرت مدیریت و سازماندهی افراد

مدیریت و برنامه ریزی یکی از مهارت‌های اساسی در آموزش و پرورش است و انتظار می‌رود فراگیرندگان در عرصه اجتماعی ، مدیر موفق و برنامه ریز لایقی بشوند . در الگوی ایفای نقش ، همه امکانات ، تمهیدات و برنامه ها از طریق یکایک دانش آموزان فراهم می‌آید و حتی سازمان دهی و گزینش نقش‌ها با راهنمایی معلم و به وسیله خود دانش آموزان صورت می‌گیرد . این امر باعث می‌شود که آنان جریان‌ها و فعالیت‌ها را به خوبی برنامه ریزی و برآنها مدیریت کنند » (فضلی خانی ، ۱۳۷۸ ، ص ۹۳)

شرکت کنندگان در الگوی ایفای نقش

الف) معلم یا مربی در مقام مسئول اجرا و هماهنگ کننده فعالیت‌ها.

ب) عده ای از دانش آموزان در نقش بازیگران اصلی (یک نفر در هر گروه به سمت کارگردان انتخاب می‌شود.)

ث) مشاهده کنندگان : بقیه دانش آموزان تماشاچی اند و در پایان اجرای نقش‌ها ، ارزشیاب و تحلیل گر نمایش خواهند بود . (فضلی خانی ، ۱۳۷۸)

مراحل الگوی ایفای نقش

مرحله اول : انتخاب موضوع

شناسایی و انتخاب موضوع اولین قدم برای الگوی ایفای نقش است و انتخاب آن به دو صورت انجام می‌شود : موضوع درس (مورد تدریس) یا موضوعات دلخواه که دانش آموزان کلاس بر اساس علایق خود انتخاب می‌کنند در هر دو صورت ، باید ابعاد گوناگون آن تشریح و به کلیه فرگیرندگان تفهیم گردد تا ایفگران نقش‌ها ، مفهوم اصلی را درک کنند . در این مرحله ، موارد زیر باید رعایت شود:

واضح و روشن کردن موضوع ، به نحوی که برای همه قابل فهم باشد.

موضع کلی ، مورد علاقه و توافق بچه‌ها باشد.

موضوع دارای اهداف مهم اجتماعی باشد.

موضوع قابل اجرا و در ساختار الگوی ایفای نقش قابل بحث باشد.

واژه‌های موجود در موضوع تعریف و مشخص گردد.

موضوع جذاب و متناسب با توانایی‌های ذهنی و روانی دانش آموزان باشد .یادگیری ارتباطی دو طرفه و تعاملی است و بدیهی است که گر یادگیرندگان منفعل باشند ، امکان یادگیری

به وجود نخواهد آمد. در این روش ، همه افراد نقش دارند و باید در موعد مقرر نقش خود را ایفا کنند و سپس به صورت فعال در جریان آموزش به فعالیت بپردازند.

مرحله دوم : نوشتن نمایش نامه

نگارش نمایش نامه ، پیکره اصلی الگوی ایفای نقش است . در این مرحله ، کلیه فعالیتها از شروع تا پایان به صورت محاوره‌ای نوشته می‌شود و دانش آموزان با کمک و همکاری مربی ، مراحل را می‌نویسند . اهداف اصلی موضوع درس باید در یکایک مراحل گنجانده شود . رعایت ارزش‌های اجتماعی و پرهیز از عادت‌های نامطلوب و محتوای نامناسب الزامی است . بنابراین ، محتوای اصلی در ایفای نقش ، همین مرحله است و پیام اصلی درس باید در این قسمت مطرح و از طریق اجرای آن به دانش آموزان منتقل شود . دانش آموزان باید راه‌کارهای اجرایی را در مراحل بعد اجرا کنند . در این مرحله ، رعایت توان دانش آموزان ، اطلاعات و زمینه‌های فکری آنان اهمیت بسیار دارد.

نمایش نامه باید دارای ابتدا و انتها باشد و متن ، آموزش‌های لازم را بدهد . گر نمایش‌نامه مورد نظر خوب تنظیم نشود ، انگیزه دانش آموزان برای اجرا کاهش می‌یابد و ممکن است نمایش جذابیت مورد نظر را نداشته باشد . جملات باید حتی‌الامکان کوتاه و قابل فهم باشد و براساس بینش دانش آموزان تنظیم شود . بین جملات و تنظیم محتوا باید ارتباط و توالی منطقی وجود داشته باشد و موضوعات به صورت اصولی هم جهت باشند.

مرحله سوم : تعیین نقش‌ها

انتخاب بازیگران بر اساس توانایی و علاقه آنان به نقش‌های مورد نظر ، مهم‌ترین بخش الگوی ایفای نقش است . فعالیت‌های لازم برای مراحل الگو ، در این مرحله مشخص می‌گردد و تعداد نقش‌ها و گزینش افراد و دیگر موارد اجرایی باید مد نظر باشد .

شناخت شخصیت افراد و ویژگی‌های رفتاری ، ساختار بدنی (قد ، وزن ، سن و) اهمیت زیادی دارد . معلم یا مربی در مقام کارگران نمایش ، قبل از هر چیز باید بازیگران را خوب بسنجد ، توانایی‌های آنان را بشناسد و برای ایفای نقش‌های مورد نظر پیشنهاد کند. نظر دانش آموزان دیگر ، مشاهده گران ، نیز در این انتخاب موثر است .

گفتنی است که تفسیر و تبیین نقش‌های مثبت و منفی ارزش بسیار دارد ، زیر ممکن است بعضی نقش‌ها که به ظاهر منفی باشد ، ثار سوایی بر فرگیرندگان بگذارد . بنابراین نباید شخصیت افراد را براساس نقش‌ها تعریف کرد . به علاوه ، در درس‌های دیگر نقش‌ها باید عوض شود و یک نفر ، همیشه بازیگر یک نوع نقش نباشد .

مرحله چهارم : تهیه امکانات و تجهیزات لازم

براساس نمایش‌نامه تدوین شده ، امکانات مورد نظر باید شناسایی و فراهم گردد . نقش این وسایل در تکوین و تقویت روند اجرا و ثر گذاری نمایش‌نامه ، بسیار مهم است و به ویژه برای فرگیرندگان جذابیت و کشش خاصی دارد . ساخت فضا ، صحنه آرایه مناسب و دیگر ملزومات یا امکانات ، باید فراهم آید و نحوه کاربرد آن‌ها برای بازیگران تشریح شود . بهتر است از وسایل ساده و قابل دسترس استفاده شود و وسایل صحنه را حتی الامکان خود دانش آموزان بسازند .

مرحله پنجم : آمادگی و تمرین مقدماتی

پس از تعیین نقش‌ها و تشریح وظایف ، باید آمادگی‌هایی کسب شود . باراهنمایی مربی گروه ، بازیگران باید به تمرین مقدماتی بپردازند و از جمله این آمادگی‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

حفظ کردن نقش مربوط به خود.

مطالعه دقیق تمام نمایش نامه برای اطلاع از نقش دیگران.

شناخت چهره ها و گریم صورت و دیگر اعضا در صورت نیاز.

شناخت و ساخت وسایل و امکانات.

شناخت و تمرین مراحل اجرایی به صورت متوالی.

مرحله ششم: اجرا و دادن نمایش

در این مرحله ، گروه بازیگران در حضور بقیه دانش آموزان و مربی ، نقش های خود را اجرا می کنند . حضور مربی در مقام هدایت کننده و کارگردان ، اهمیت بسیار دارد . او باید بازیگران را به صورت غیر مستقیم هدایت کند . مرحله اجرایی الگوی ایفای نقش و انجام دادن نمایش در کلاس ، مرحله اصلی است . در این مرحله ، تماشاگران بادقت و رعایت دقیق نظم ، روند نمایش را تماشا و در صورت امکان ، نکات مهم و نظریات اصلاحی خویش را یادداشت می کنند . گفتنی است که دیگر اهداف و انتظارات آموزش و پرورش باید در رفتار و گفتار بازیگران نمایان شود. همچنین توجه شود که روند اجرایی نمایش ، اهداف را تحت الشعاع قرار ندهد و روش از اهداف دور نشود.

مرحله هفتم: بحث ، بررسی و ارزشیابی

پس از اتمام مرحله اجرایی ، تماشگران به صورت گروهی و با هدایت معلم به ارزشیابی و بررسی کلیه مراحل اجرا می پردازند و انتقادات و پیشنهادهای خود را ارائه می دهند . هدف از این مرحله اصلاح و تقویت نکات مثبت و رفع نکات منفی نمایش نامه و اجرای نقش هاست . پس کلیه نظریات باید در تصمیمات بعدی ملحوظ شود.

این پیشنهادها ، برای معلم ، که کارگردان نمایش نامه است ، اهمیت بسیار دارد . زیرا با رعایت آنها ، اثر بخشی روش افزایش می یابد . در این مرحله ، دریافت و تاثیر نمایش نامه و روند اجرایی آن بر دانش آموزان نیز باید بررسی و تحلیل گردد و گر آزمـونی از محتوای فعالیت ، برنامه ریزی و اجرا شود ، بسیار مفید خواهد بود « (فضلی خانی ، ۱۳۷۸ ، ص ۹۵)